

Sean Baker

»Če v filmih ni nobenega humorja, potem delaš zelo neiskrene filme«

ANA ŠTURM

Naslov najnovejšega filma Seana Bakerja – **Rdeča raketa** (Red Rocket, 2021) – izhaja iz angleškega slengovskega izraza za pasji penis med erekcijo. Termin precej natančno opiše tudi nadležno simpatičnega in vročekrvnega protagonista omenjenega filma, Mikeyja Saberja (v verjetno eni najboljših vlog leta 2021 ga upodobi igralec Simon Rex), ki se z repom med nogami ob pesmi Bye Bye Bye skupine NSYNC iz sončne Kalifornije, kjer je (nekoč?) kraljeval kot igralec v filmih za odrasle, z vsega 20 dolarji v žepu raztrganih kavbojk vrača v rodni Texas City v Teksasu, kjer pa nihče ni preveč vesel, da ga spet vidi.

Mikey je namreč prekletstvo na dveh nogah, »čudaško hipnotičen koktajl nedolžnosti in zlobe«, kot je za IndieWire slikovito zapisal David Ehrlich, vase zaverovan egomanijak oziroma neznošen patološki narcis in vedno ravno za kanček preveč optimističen vseameriški *hustler*: »Vesolje je na moji strani!« Mr. Hollywood, kot ga z vselej rahlim sarkazmom v glasu kličejo v soseski, je kot

nekakšen mlajši in nekoliko bolj čeden brat (ali pa vsaj nadarjen bratranec v levem kolenu) Adama Sandlerja iz filma **Nebrušeni diamanti** (Uncut Gems, 2019) bratov Safdie.

Bakerjeva *Rdeča raketa* je v prvi vrsti karakterni študija, ki jo poganja Mikeyjeva neutrudna energija z izgorvanjem na večno lažen optimizem. A pod brezhibno zagorelo poltjo, popolnim telesom, sladkimi lažmi in nasmeškom za milijon dolarjev se skriva zgodba o

človeku, ki se je znašel v nezavidljivi situaciji, parabola o neutrudnem boju v »preživetveni ekonomiji«, pripoved o ameriških sanjah, ki ostajajo nedosegljive. Podobno kot v prejšnjih filmih, recimo **Tangerine** (2015) in **Projekt Florida** (The Florida Project, 2017), pa se režiser tudi tokrat težkih tematik in neugodnega položaja ljudi, ki so se znašli ali pa že od nekdaj živijo na margini, loteva s humanostijo, empatijo in humorjem.

Baker je *Rdečo raketo* v Teksasu snemal septembra in oktobra 2020, med pandemijo, za kratek pogovor pa smo ga ujeli na Viennalu, kjer je leto dni kasneje predstavljal svoj film, ki je premiero sicer doživel v tekmovalnem programu 74. Cannesu. »Idejo za ta film sem imel 'na zalogi' že nekaj časa. Scenarij zanj je bil pripravljen pred petimi leti, takoj po filmu *Projekt Florida*, ampak sem ga nato dal na stran, saj sem ves svoj fokus usmerili v drug, nekoliko večji projekt – film o aktivistih, ki v Vancouvru v Kanadi delajo z odvisniki od drog. Ta projekt si res želim izpeljati, zelo mi je

pri srcu, a ko se nam je zgodil covid, smo ugotovili, da bo delo na tem filmu nemogoče. Zato smo se vrnili k *Rdeči raketi*. Čeprav smo vedeli, da imamo zelo malo sredstev – približno četrtno budžeta *Projekta Florida* –, smo se vseeno odločili, da ga posnamemo. Ker je šlo za manjši film, za karakterno študijo lika, smo ga lahko tudi med pandemijo posneli varno. V ekipi nas je bilo 10, držali smo se pravil za snemanje, ki jih je izdalo Ameriško združenje režiserjev (Directors Guild of America – DGA, op. a.). Trikrat na teden smo se testirali, si vsak dan merili temperaturo, ves čas nosili maske in ostajali znotraj našega mehurčka. Vse je potekalo dobro in nihče ni zbolel.«

Scenarij, ki ga je Baker napisal v sodelovanju s prijateljem in stalnim sodelavcem Chrisom Berochem, izhaja iz raziskav, ki sta jih o pornoindustriji naredila za film *Starleta* (Starlet, 2012, Sean Baker). »Chris je bil tisti, ki me je seznanil z 'likom Mikeyja' – oziroma s posebnim tipom zvodnikov, ki so znani pod izrazom 'suitcase pimps', torej moški, ki sicer tudi sami delujejo v svetu pornoindustrije, a kot menedžerji služijo predvsem s talentom ženskih sodelavk, ki so po navadi njihove punce, partnerice ali žene. Ti moški imajo neko zares specifično psiho, razmišljajo na povsem edinstven način. In prav vsi, ki sem jih spoznal, so bili v tem načinu razmišljanja konsistentni. Ugotovil sem, da gre dejansko za nek arhetip moškega znotraj te industrije, in to se mi je zdelo popolnoma fascinirano. So narcisi z določeno ignoranco do sveta oziroma predvsem do tega, da ima njihovo početje lahko negativne posledice za ljudi. Poleg tega pogosto privzemajo vlogo žrtve in sami sebe nikoli ne vidijo kot nekoga, ki je povzročil težave. Po drugi strani pa so na površinski ravni vedno zelo prijazni, simpatični, privlačni in zabavni, kar

je v popolnem nasprotju s tem, kar se dogaja znotraj njih. Ko sem se z njimi družil, sem se smejal in užival v njihovi družbi, ampak zvečer, ko sem šel domov, sem se začel spraševati, zakaj sem se jim pravzaprav smejal. In ravno zaradi tega občutka sem se hotel bolj poglobiti v to temo. Počutil sem se razdvojenega in ta občutek sem želel prenesti tudi na gledalce. Vsekakor si želim, da gledalci v filmu za Mikeyja navijajo, a moj namen je tudi, da se hkrati sprašujejo, zakaj pravzaprav sploh navijajo za tega človeka. Da se smejejo, a se potem tudi vprašajo, zakaj se smejejo.«

Baker se v svojih delih nikoli direktno ne opredeljuje, vendar o družbeno-političnem stanju svoje države vedno veliko kritičnega pove med vrsticami. *Rdeča raketa* je postavljena v leto 2016, ko sta se v bitko za Belo hišo podajala Donald Trump in Hillary Clinton. Pred eno izmed hiš v filmu tako lahko opazimo znak v podporo Clintonovim, spet drugje pa se le kislo namuznemo, ko v ozadju na televiziji s kotičkom očesa ujameemo soočenje, v katerem Trump trdi, da bodo volitve zagotovo ukradene. Umeščenost v to prelomno leto Bakerju zagotavlja plodna tla za raziskovanje tem o patološkem narcisizmu, ki je na potenco eksplodiral predvsem v času Trumpove vladavine, podobno kot epidemija izogibanja odgovornosti, v filmu lepo ponazorjena z avtomobilsko nesrečo, ki jo povzroči in s kraja katere zbeži Mikey, ter za dekonstrukcijo mita ameriških sanj.

»Vselej je mogoče gledati na stvari na več kot en način. Naša država je trenutno neverjetno razdeljena in mediji vedno govorijo in pišejo eno in isto. Mediji, vsaj tisti, ki jih spremljam, so zelo nagnjeni v levo. Ja, tudi sam se nagibam v levo, ampak se kljub temu zavedam, da tudi to, kar trdijo na levi,

ni vedno resnica, sploh pa ni vedno resnica vseh. Če za primer vzamemo prizor z zdravili (Mikey svoji ženi Lexi in njeni mami na neki točki očita zasojenost s *crackom*). A kot mu pojasni Lexi, je zdravstveni dom mami nehal predpisovati opiate in *crack* je ostal edino sredstvo, ki ji lahko vsaj nekoliko olajša življenje s kronično bolečino, op. a.), nam trenutno povsod govorijo, da so vsa velika farmacevtska podjetja in vsi zdravniki, ki predpisujejo opiate, zli. Ampak pri tem se nihče ne sprašuje, kaj to povzroči ljudem, ki so od opiatov odvisni zato, ker si z njimi lajšajo bolečine, in se zanašajo na to, da so dostopni. Nihče ne govori o tem, kako to vpliva na navadne ljudi. V filmu skušam pokazati vsaj dve plati tovrstnih debat, dva pogleda na probleme. Še en primer: tisto poletje, tik pred izvolitvijo Trumpa, se je v Dallasu zgodilo streljanje, ki ga je povzročil eden od podpornikov Bernieja Sandersa. Ampak o tem streljanju se takrat skorajda ni govorilo. Gre za pomembne stvari, ki oblikujejo mnenja ljudi o tem, koga bodo volili, koga so volili v tistem letu. Zaradi vse hitrejšega cikla novic na take stvari hitro pozabimo, pa ne bi smeli. Zdi se mi pomembno, da nanje večkrat opozorimo in jih damo v kontekst. Tudi zato, ker se je svet v tistem letu spremenil. 2016 je, vsaj v mojih očeh, leto, v katerem je na svetu – predvsem pa v ZDA – čisto vse postalo politično. O ničemer nisi mogel več govoriti, ne da bi prihajalo do razhajanj, delitev, ne da bi koga s svojim mnenjem razrazil ... in ta točka je res pomembna. Pomembno je, da jo vidimo, še posebej zato, ker živimo v času, ko je do zadnje najmanjše mišje dlake spolitizirana tudi pandemija in včasih niti s prijatelji ne moreš več govoriti o covidu, o tem, kar doživljamo, kar živimo v tem trenutku.«

Baker ima, podobno kot Chloé Zhao (**Jezdec** [The Rider, 2017], **Dežela nomadov** [Nomadland, 2020]) afiniteto do dokumentarnega raziskovanja določenih skupnosti, še posebej tistih, ki v filmskem mediju doslej še niso bile konkretnije reprezentirane, za brisanje mej med dokumentarnim in fikcijskim ter za delo z naturščiki. Obema sta blizu tudi izjemna občutljivost in skrb za avtentičnost prikazanega, oziroma izrazito etičen pristop do ustvarjanja.

»Avtentičnost mi pomeni vse,« pravi Baker. »Vedno si želim, da pri filmu sodeluje skupnost oziroma subjekti, na katere se osredotočamo. Pomembno mi je, da se čutijo vključene, spoštovane in reprezentirane na pravi način – nikoli niso samo najeta delovna sila, ampak jih povabimo k sodelovanju, k sooblikovanju – želimo, da prispevajo k projektu. V užitek mi je, da lahko delam z ljudmi, ki imajo paralelne izkušnje (s tistimi v filmu), ali pa so iz krajev, v katerih snemamo. Brittney Rodriguez, ki v filmu igra June (eno od dilerk v soheski, op. a.), je na primer delala na eni od bližnjih rafinerij, zato nam je lahko iz prve roke povedala, kaj je glede našega razumevanja tamkajšnjega dela pravilno in kaj ne. Pomagala nam je tudi pri razumevanju in vključevanju lokalnega slenga v film. Pomemben je tudi čas, ki ga preživiš s temi ljudmi. Tukaj ga – zaradi okoliščin, v katerih smo snemali – žal nismo imeli veliko, ampak preživeti nekaj časa s temi ljudmi, se povezati z njimi, to se mi zdi izjemno pomembno. Pomembno je, da imaš ves čas v mislih tudi dejstvo, da si *outsider*, kot tak pa imaš veliko odgovornost, da stvari narediš prav.«

Pomembno vlogo v *Rdeči raketi* ima tudi kraj, v katerem se film odvija. Gre za mesto Texas City v Teksasu, ki velja za enega pomembnejših ameriških centrov za predelovanje nafte in naftnih

derivatov. Na skrbno kadriranih podobah, ujetih na 16-mm filmski trak, tako prevladujejo številne rafinerije in neskončni oblaki dima, ki se počasi valijo iz njihovih dimnikov. Vizualni stil filma nosi tudi Bakerjev značilni avtorski podpis, saj v industrijsko puščo mesta vnaša kopico živahnih barv, igrivosti in pravljčnosti. Podobno kot v *Tangerine* tudi v *Rdeči raketi* enega osrednjih dogajalnih prostorov predstavlja v zloščene barve zrele breskve odeta prodajalna kave in krofov, t. i. Donut Hole. »Scenarij je bil sicer napisan za tovornjak s hitro prehrano, ki bi bil postavljen pred rafinerijo,« pripoveduje Baker, »ampak nekega dne sva se s producentom peljala mimo restavracije, na kateri je visel ogromen napis Donut Hole (oziroma luknja v krofu, op. a.). Dobesedno sva kar sredi ceste pritisnila na zavoro, se spogledala in kar nisva mogla verjeti, da nama filmski bogovi dajejo tako darilo.«

»Moji najljubši filmi, oziroma filmi, h katerim se vračam po inspiracijo, imajo vedno zelo skrbno izbrane in dobro izkoriščene lokacije. Ne gre samo za to, da so ti kraji lepo posneti, ampak predvsem, da predstavljajo bogat podtekst za temo filma, ki jo včasih tudi čisto konkretno poudarjajo. Zato tudi sam veliko pozornosti posvetim iskanju primernih lokacij in se nato vanje skoraj vedno zaljubim. V mestih, v katerih snemamo, vedno najdem določeno mero pozitivne energije, kar je deloma povezano s tem, da delamo v tesni povezavi z lokalno skupnostjo. Zato se, kamorkoli grem, počutim domače. Nikoli še nisem snemal v kraju, ki mi ne bi bil všeč. Z direktorjem fotografije Drewom Danielsom, ki je na tem filmu res opravil izjemno delo, sva navdih poleg lokacij iskala tudi v drugih filmih, od italijanskih žanrskih

del iz zgodnjih 70. let do Spielbergovega **Texas ekspres** (The Sugarland Express, 1974). Predvsem slednjega je Drew popolnoma absorbiral, saj je Spielberg ta film snemal v istem okraju, torej nekoliko ven iz Hustona, in obema nama je bilo res všeč, kako je Vilmos Zsigmond (direktor fotografije, op. a.) v njem uspel ujeti te pokrajine.«

Ne glede na težke okoliščine, v katerih živijo njegovi protagonisti, Bakerjevi filmi vedno vsebujejo tudi strast do življenja. Preprejeni so z lahkotnostjo in duhovitostjo. Humor v *Rdeči raketi* ne izhaja iz spretno napisanih šal, ampak izvira iz vsakodnevnih, življenjskih situacij, iz neprijetnih trenutkov resnice. »Boš videla, kmalu se ti bo spet zdelo, kot da sva poročena,« Mikey na neki točki reče svoji ženi, h kateri se je šele pred nekaj dnevi po večletni odsotnosti vrnil, ker je potreboval kavč, na katerem lahko *kreša*. »Še vedno SVA poročena,« mu z ubijalsko naveličanim pogledom odvrne Lexie. »Hotel sem, da ima film to, kar ima vsakdanje življenje – komedijo in patos. Želel sem narediti film, ki združuje oba elementa. V mislih skušam vedno imeti dejstvo, da je film tudi zabava, *entertainment*. Pomembno se mi zdi, da so gledalci pri filmu 'prisotni', da se smeji – ampak ne na prisiljen način, gre predvsem za humor, ki prihaja iz interakcij, vedenja in vsakodnevnih človeške komedije. Pravzaprav vedno delam na ta način. Vedno imam občutek, da če v filmih ni nobenega humorja, potem delaš zelo neiskrene filme. No, vsaj jaz to tako vidim. Se pa zavedam, da komu morda to tudi ne ustreza, torej da imamo humor ob temah, ki so resne in neprijetne, saj se potem počutijo krive, ker so se na ta način odzvali na tako vsebino. Ampak takšno je pač življenje.« ■